

Besteli Evrâd-ı Şerîflere Bir Örnek: Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde Okunan Kâdirî Evrâd-ı Şerîfi

An Example of Composed Evrad-i Sharifs: Qadiri Evrad-i Sharif Recited in the Hacı Sinan Lodge in Sarajevo

Safiye Şeyda ERDAŞ¹ 0000-0002-3277-6415

¹ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzikoloji Bölümü, safiyeseyda@sakarya.edu.tr.

Özet: İstanbul'un fethinden evvel bir Osmanlı beldesi olan ve günümüze kadar İslamlığını devam ettiren Bosna kültür ve medeniyet tarihimizde müstesna bir yere sahiptir. İslam'la ve tasavvufi hayat ile tanışıklığı XIII. yüzyıla dayanan Bosna'da zaman içerisinde birçok tasavvufi ekolün faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bu tasavvufi ekoller Bosna'nın düşünce ve kültür hayatında derin etkiler bırakmıştır. XVII. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş ve günümüze kadar faaliyetlerini ve geleneklerini devam ettirmiş Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi bugüne kadar birçok veçhesi ile ele alınmış olsa da mûsikî mirası bakımından ele alınmamıştır. Çalışmada tekke musikisinin günümüzde tekrar keşfedilen ve örnekleri ortaya konan bir formu olan besteli evrâd-ı şerîf okuma geleneği Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi örneği üzerinden ele alınacaktır. Bu çalışmada yaklaşık 90 dakika süren ve Hacı Sinan Tekkesi'nde icrâ edilmiş olan kuûd zikrinin bütün akışı nota ile sunulmuştur. Kuûd zikri içerisinde okunan Kâdirî Evrâd-ı Şerîfi notaya alınarak yazılı olarak tespit edilmiştir. Ayrıca evrâd-ı şerîfin yanı sıra okunan ilahiler ve yapılan zikrullah da kayıt altına alınmıştır. Böylece şifâhî aktarımın yanı sıra aynı melodik yapı ve beste ile geçmişten günümüze ulaşmış bu geleneğin yazılı aktarımının da sağlanmış olması amaçlanmıştır. Osmanlı döneminden itibaren aktifliğini korumuş ve Saraybosna'nın manevi iklimine bir nefes olmuş bu dergahta yapılan icralar, özelde Bosna'da yaşayan musikiyi gösterse de genelde Osmanlı kültürünün yaşadığı coğrafyalarda musikiye, özellikle tekke musikisine dair önemli bilgiler sunmaktadır. XVII. yüzyıldan itibaren faaliyet gösteren ve günümüzde de aktifliğini devam ettiren Hacı Sinan Tekkesi'nde okunmakta olan Kadirî Evrâd-ı Şerîfi'nin icrasının tespit edilmesi ve notaya aktarılması hem evrâd-ı şerîf okuma geleneğine bir örnek sunulması hem de Bosna'da yaşayan tasavvufi müzik geleneğinin kayıt altına alınması bakımından büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dînî Mûsikî, Tekke Müziği, Kâdirîlik, Zikir, Evrâd, İlâhi

Abstract: Before the conquest of Istanbul, Bosnia had already become an Ottoman settlement and has maintained its Islamic identity to this day, holding a distinguished place in our cultural and civilizational history. Bosnia's encounter with Islam and Sufi life dates back to the 13th century. Over time, many Sufi orders became active in the region and had a profound influence on Bosnia's intellectual and cultural life. Although the Hacı Sinan Tekke in Sarajevo, built in the first half of the 17th century and still active today, has been examined from various perspectives, its musical heritage has not been thoroughly addressed. This study focuses on the tradition of chanting the besteli evrâd-ı şerîf—a form of liturgical recitation recently rediscovered—through the example of Hacı Sinan Tekke. In this research, the entire performance of the kuûd dhikr (a form of seated remembrance) at the Hacı Sinan Tekke which lasts approximately 90 minutes, has been transcribed into musical notation. The Kadirî Evrâd-ı Şerîf, recited during the dhikr, was also transcribed and documented. Additionally, hymns (ilahi) and other forms of zikrullah performed during the session were recorded. In doing so, the study aims not only to preserve the oral transmission of this tradition but also to ensure its survival through written and notated documentation. The musical performances at this tekke, which has held spiritual significance in Sarajevo since the Ottoman era, reflect the living musical traditions of Bosnia and offer valuable insights into Sufi music across the broader geography of the Ottoman cultural sphere. Documenting and transcribing the performance of the Kadirî Evrâd-ı Şerîf, which is still recited at the Hacı Sinan Tekke today, holds great importance for both exemplifying the tradition of liturgical recitation and preserving the living Sufi musical heritage of Bosnia.

Keywords: Religious Music, Lodge Music, Qadiriyya, Dhikr, Evrad, Hymn

Giriş

Yakın zamana kadar besteli evrâd-ı şerîf okuma geleneğine dair bilinenler yazılı kaynaklarda yer alan birkaç cümleyi geçmemekteydi. Zaman içerisinde tasavvufi ekollerin müzikal geleneklerinin incelenmesi, günümüze ulaşmış ritüeller ve icralar hakkında yeni çalışmalar yapılması sayesinde bu sahada yeni veriler ortaya çıkmaktadır. Böylece her kısmı incelik ve eksiksiz bir uyum gözetilerek estetik zevke hitap edecek şekilde zaman içerisinde tertip edilmiş, tekke musikimize dair önemli birçok ritüel hatırlanmakta ve ortaya çıkmaktadır. Geçmişte en kamil şekli ile yaşanmış olan bu zevk iklimi, kültür ve medeniyet hafızamızda daha yetkin bir şekilde belirlemektedir.

Belirli zamanlarda okunan Kur'an'dan bir cüz, duâ ve tesbih ya da gece namazı anlamına gelen *virâd*¹ kelimesinin çoğulu olan *evrâd* kelimesi tasavvuf hayatının vazgeçilmez esasları arasında zikredilmektedir. İslam'ın ilk yıllarında, Hz. Peygamber'in farklı zaman ve mekânlarda meşgul olduğu duâ ve zikirler onun gittiği yoldan gitmek amacı ile daha sonraları muhaddisler tarafından "*amelü'l-yevm ve'l-leyle*" başlığı altında kitaplaştırılmıştır.² Tasavvuf tarihinde tarikatların teşkilatlanması ile tarikatların kurucu pîrleri hadis kitaplarında yer alan "*amelü'l-yevm ve'l-leyle*" ve "*kitâbü'd-duâ*" bölümlerinden yola çıkarak kendi evrâd ve ahzâb kitaplarını oluşturmuşlardır. Evrâd kitaplarında yer alan sûre ve âyetler daha çok Allah'ın isim ve sıfatları ile ilgili ayetlerdir ve bu metinler "Rabbenâ", "Allâhümme", "Yâ İlâhî" gibi ifadelerle başlamaktadırlar. Salavât kısımlarında ise Hz. Peygamber(s.a.s.)'in özellikleri ve onun tavsiye ettiği duâlar yer almaktadır. Tarikat pîrleri tarafından tertib edilen bu kitaplardaki duâ, zikir, tesbîh ve salavâtlar dervişin mânevî hayatına derinlik katabilecek, edebî değeri olan ve kolayca ezberlenebilecek ifadelerden oluşmaktadır. Âyetü'l-Kürsî, Fâtihâ, İhlâs, Felak, Nâs gibi sûreler ile başlayan evrâdların başına "estağfirullah", "sübânallah", "elhamdülillah" gibi ifadeler getirilerek kişinin psikolojik olarak duâ ve yakarıya hazır bir hale gelmesi sağlanmıştır. Evrâdların sonuna doğru ise daha çok hissiyatı dile getiren vezinli, secîli, münâcât, na't, kasîde ve mersiyelelerin okunduğu görülmektedir.³

Her tarikatın kendine has bir evrâdı vardır ve bu evrâd o tarikatın pîrine atfedilmiştir. Bunların uzunluğu, tekrar etme adedi farklıdır. Hatta bu farklılıklar aynı tarikatın kolları için dahî söz konusudur. Buna karşılık bir tarikatın müridlerine verilen ve yedi günlük evrâdı ihtivâ eden bu kitaplar, diğer tarikat pîrlerinin duâ ve hizblerini de içerebilir. Bütün tarikat zikirleri Hz. Peygamber'in anılması ile başlar. "Salât-i Kemâliye", "Salât-i Kutbiyye", "Salât-i Münciye" gibi salavâtlar (salavât zaten çoğul), Mevlevî Âyini'nin başında okunan Naat-i Mevlânâ, Sünbülî Salâtı, Celvetiliğin Hâşimî kolundaki Salât-i Efdâlîye, hattâ Kadîrî Evrâdı'ndaki salât ve selâmlar bu salavâtlara örnek olarak gösterilebilir. Belirli bestesi ile topluca besteli evrâd-ı şerîf ya da salavât okunduktan sonra ise şeyh efendinin işareti ile Kelime-i Tevhîd zikrine geçilir.⁴

Besteli evrâd-ı şerîf okuma geleneğine dair bugüne kadar yapılan çalışmalar⁵ tekke musikisinin bu

¹ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat* (Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2002), 1151.

² Mustafa Kara, "Evrâd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995) 11/533.

³ Hür Mahmut Yücer, "Tarikat Geleneğinde Evrâd", *Keşkül* 30 (Bahar 2014), 72.

⁴ Mehmet Nuri Uygun, "Zikir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 44/413.; Ömer Tuğrul İnancı, "Osmanlı Tarihinde Süfilik Âyin ve Erkânları" *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Süfiler* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2005), 122; Cumhur Enes Ergür, *Salâhî Dede; Salâhaddîn Demirtaş Hayatı ve Eserleri* (İstanbul: Kitabevi yayınları, 2011), 13.

⁵ Safiye Şeyda Erdaş, *Halvetî Evrâdı (Virâd-i Settâr)'nın Rumeli'deki Okunuşu ve Müzikal Analizi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011); Mehmet Nuri Uygun –Safiye Şeyda Erdaş, "Tekke Müsikimizde Toplu Evrâd-ı Şerîf Okuma Geleneğine Bir Örnek: Rifâî Evrâd-ı Şerîfi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (Haziran 2018), 47-72; Osman Öksüzöğlü, *Şanlıurfa Dergah Camii'nde Yapılan Tarikat Usulleri ve Müzikal Analizleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015); Burçin Bahadır Güner, *A Phenomenological Approach To Sufi Culture, Ritual Structure And Its Subjective Experience In Kâdirîhâne* (İstanbul:

formunun nasıl bir yapıya sahip olduğu ve bu geleneğin geçmişte nasıl bir yol izlenerek ortaya çıktığı hakkında bilgi vermektedir. Günümüze kadar yapılan çalışmalar neticesinde besteli evrâd-ı şerîf okuma geleneğinin tekke musikisinde kadim İstanbul tasavvufî hayatında icra edilen bir form olduğu görülmektedir. Evrâd metinleri belirli âyetler, salavâtlar ve dualardan oluşan, okunduğu yolun piri ya da pir-i sânisî tarafından tertip edilmiş metinlerdir. Bu sebeple evrâd-ı şerîflerin metni okunduğu tekkenin mensub olduğu tarîke göre değişebilmektedir. Müzikal yapısı ise belirli bir besteyi ihtiva etmektedir. İrticali bir okuma kesinlikle söz konusu değildir. Besteli evrâd-ı şerîf olarak nitelendirilmiş olmaları da bu sebeptendir. Belirli bir bestenin mutad olarak okunmasında belirli gayeler gözetilmektedir. Topluca, belirli bir beste ve müzikal yapı üzerine okunan bu metinler dervişlerin metni kolayca hafızaya alabilmesini hedeflemektedir. Bu sebeple girift ve sanatlı bir yapı yerine daha basit ve kolayca anlaşılıp iştirak edilebilecek bir müzikal yapıya sahiptirler. Burada müzik, eğitime yardımcı bir rol oynamaktadır. Ayrıca tekkeye gelen kişiler besteli evrâd-ı şerîf okuma geleneği sayesinde belirli bir periyod içerisinde kulak ve ses eğitimi de almış olmaktadırlar. Sonuç olarak besteli evrâd-ı şerîflerin toplu halde okunması hem metin hem müzik anlamında kişiyi eğitmekte ve ayrıca icra sırasında bir bütünün parçası olma hissiyatını da kişide kuvvetlendirmektedir.⁶

Tekke musikimize dair günümüze ulaşmış ve yaşamaya devam eden besteli evrâd-ı şerîflerden biri de Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde okunan Kâdirî Evrâd-ı Şerîfi'dir. Osmanlı döneminden itibaren aktifliğini korumuş ve Saraybosna'nın manevi iklimine bir nefes olmuş bu dergahta yapılan icralar, özelde Bosna'da yaşayan musikiyi gösterse de genelde Osmanlı kültürünün yaşadığı coğrafyalarda musikiye, özellikle tekke musikisine dair önemli bilgiler sunmaktadır. XVII. yüzyıldan itibaren faaliyet gösteren ve günümüzde de aktifliğini devam ettiren Hacı Sinan Tekkesi'nde okunmakta olan Kâdirî Evrâd-ı Şerîfi'nin icrasının tespit edilmesi ve notaya aktarılması hem evrâd-ı şerîf okuma geleneğine bir örnek sunulması hem de Bosna'da yaşayan bu geleneğin kayıt altına alınması bakımından büyük önem arz etmektedir. Çalışmamızda 31 Ağustos 2023 tarihinde Hacı Sinan Tekkesi'nde okunan Kâdirî Evrâd-ı Şerîfi referans kayıt kabul edilmiştir. Evrâd-ı şerîf, zikrullah ve okunan ilahiler de dahil olmak üzere yaklaşık doksan dakikalık âyinin tamamı notaya alınmıştır. Okunan evrâd, zikir ve ilahiler kaydın akışına göre çalışma içerisinde okunuş şekilleri -okunuş tarzı ya da tekrar adetleri- gözetilerek sunulmuştur. Bu çalışmada Kâdirîlik, Balkanlar ve Bosna'da tasavvufî yaşam üzerine literatür taraması yapılarak Kâdirîlik ve Hacı Sinan Tekkesi üzerine incelemeler yapılmıştır. Tekkenin tarikat silsilesi sunulmuş ve geleneğin günümüze aktarılmasında özellikle tekkenin son dönemlerine dair önemli isimlere değinilmiştir. Ayrıca alanında yetkin kişilerle görüşmeler yapılarak bu yaşayan gelenek hakkında malumat edinilmeye çalışılmıştır.

1. Geçmişten Günümüze Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi

1.1. Fizikî Yapısı ve Tarihçesi

Suriye, Afganistan, Hindistan, Irak, Balkanlar, Arnavutluk, Batı Afrika, Kuzey Kafkasya, Doğu Türkistan, Pakistan, Endonezya ve Çin'e kadar çok geniş bir coğrafya üzerinde müntesibi bulunan, dünya üzerindeki en yaygın tarikatlardan olan Kâdirîlik, Balkanlarda XVI. yüzyıl itibarıyla görülmeye başlanmıştır.⁷ Kâdirîliğin Bosna'daki ilk faaliyetleri Osmanlı Devleti'nin bölgede hakimiyet kurması ile

İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022); Cemal Karabaşoğlu-Tahir Çağman, "Tekke Müsikîsi Kültüründe Müzikal Bir Form Olarak Kâdirî Evrâd", *Ojomus* 8/2 (Aralık 2023), 140-159.

⁶ Safiye Şeyda Erdaş, *Evrâd Okuma Geleneği İçerisinde Rifaî Evrâd: İstanbul ve Rumeli Mukayeseli Örneği* (İstanbul: Dört Mevsim Kitap, 2023), 41-45.

⁷ Nihat Azamat, "Kâdiriyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 24/133; Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2006), 227; Nathalie Clayer-Alexandre Popovic, "Osmanlı Döneminde Balkanlardaki Tarikatlar", *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, Haz. Ahmet Yaşar Ocak, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014), 306.

başlamıştır.⁸ Bosna’da Kadirî tarikatına ait ilk tekke Saraybosna’da Hacı Sinan Tekkesi adıyla bilinen Silahdar Mustafa Paşa Tekkesi’dir. Tekke günümüzde Remziya Osmanoviç Caddesi no:77’de Saraç Ali Camii’nin ve Aliya Cerzelez Evi’nin yanında bulunmaktadır.⁹

1640 yılında inşa edilmiş tekke ile ilgili iki rivayet bulunmaktadır. Birinci görüşe göre tekke Saraybosnalı zengin bir tüccar olan Sinan Ağa tarafından, oğlu Silahdâr Mustafa Paşa’nın desteği ile yaptırılmıştır. Diğer görüş ise tekkenin bizzat Silahdâr Mustafa Paşa tarafından babası adına yaptırıldığı görüşüdür. Kadı sicillerinde Silahdâr Mustafa Paşa’nın babasının arzusunu yerine getirmek üzere bu tekkeyi yaptırdığı kaydı bulunmaktadır. Böylece Mustafa Paşa’nın kendisinin de müntesibi olduğu Kâdirî tarikine ait semahanesi, çay ocağı olan bir tekke inşa edilmiştir.¹⁰

Tekke yan binaları, iç avlusuyla birlikte 2200 metrekare üzerinde konumlandırılmıştır. Giriş ve semahâne iki kattan oluşmaktadır. Diğer yapılar ise tek katlıdır. Bunlardan bazıları kahve ocağı, dervişlerin kıyafetlerini değiştirdikleri meydan odası ve yemekhanedir. Tekkenin bahçesinde güney tarafında daha evvelden tımarhane ve misafirhane olarak kullanılan yapıların kalıntıları bulunmaktadır.¹¹ Hacı Sinan Tekkesi kuruluşundan itibaren zengin vakıflara sahip olmakla birlikte, 1878 yılındaki Avusturya işgalinden sonra bu vakıfların tamamını kaybetmiş ve devletin ve halkın yardımlarıyla ayakta kalabilmiştir. Tekke 1708, 1774 ve 1952-56 yıllarında çeşitli tamiratlar geçirmiştir. Tekkenin mimarı Topkapı Sarayı Bağdat Köşkü’nün mimarı olan Arnavut asıllı Kasım Ağa (ö. 1659)’dır. Vildic’e göre Hacı Sinan Tekkesi’nde kullanılan malzemenin niteliği, plan ve tasarımının Topkapı Tekkesi ile benzerliği Silahdâr Mustafa Paşa’nın saray yakınında bulunmasının, bu tekkeye zevkini ve inceliğini yansıtmaya çabalamasının bir sonucudur. Yapısal güzelliklerinin yanında Hacı Sinan Tekkesi hat sanatına dair örnekleriyle de dikkat çekmektedir. 1730 yılından itibaren tekkenin doğu duvarına yapılmaya başlanmış bu hat örnekleri zaman içerisinde çoğalmıştır.¹²

Özellikle Şeyh Ahmet ve Şeyh Fazlullah’ın hatları çoğunluğu oluşturmaktadır. Hatları çoğunlukta olan bir diğer hattatın ise tekkenin şeyhlerinden Muhammed b. Hasan olduğu düşünülmektedir. Tekkedeki hat örnekleri içerisinde kelime-i tevhîd, âyetler ve Kadirî Evrâdı gibi metinler yer almaktadır. Tekkedeki en dikkat çekici hat ise Şeyh Muhammed’in yazdığı üç metre çapındaki Kelime-i Tevhid’den müteşekkil kûfî hat ile yazılmış olan “Süleyman Mührü”dür.¹³

1992-1995 yıllarındaki Bosna Savaşı sırasında Kültür ve Anıtları Koruma Kurumu ve dervişlerin gayretleri ile tekkedeki değerli taşınabilir eşyalar güvenli bir yerde koruma altına alınmıştır. Taşınmazlar ise -Süleyman Mührü gibi- oldukları yerde muhafazaya çalışılmıştır. Savaşın sona ermesinin ardından 1998 yılında tekkenin yönetim kurulunun ve dervişlerin gayreti ile içlerinde Bosna’nın önemli hattatlarından olan Hazim Numanagiç’in de yer aldığı profesyonel bir ekip tarafından yürütülen bir restorasyon çalışması yapılmıştır. Bu restorasyonda tekkenin orijinaline sadık kalınmaya ve daha önceki restorasyonlarda zarar görmüş ya da üzeri kapatılmış eserlerin ortaya çıkarılmasına azami dikkat gösterilmiştir.¹⁴

1.2. Tarikat Silsilesi

Hacı Sinan Tekkesi’nde bilinen ilk postnişin Hasan Kâimî Efendi’dir (ö. 1691). Bosna doğumlu Hasan Kâimî’nin hilafetini bir Halvetî şeyhi olan Uziceli Muslihiddîn Efendi’den aldığı bilinmektedir.

⁸ Samir Vildic, “Bosna’da Kâdirîlik Kültürü”, *Balkan Araştırmaları Dergisi* 5/1 (Haziran 2014), 112.

⁹ Samir Vildic, *Bosna’da Kadirîlik ve Hacı Sinan Tekkesi* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 26.

¹⁰ Vildic, *Bosna’da Kadirîlik ve Hacı Sinan Tekkesi*, 26.

¹¹ Vildic, *Bosna’da Kadirîlik ve Hacı Sinan Tekkesi*, 27.

¹² Vildic, *Bosna’da Kadirîlik ve Hacı Sinan Tekkesi*, 31.

¹³ Vildic, *Bosna’da Kadirîlik ve Hacı Sinan Tekkesi*, 33-34.

¹⁴ Vildic, *Bosna’da Kadirîlik ve Hacı Sinan Tekkesi*, 42.

Kâdirî tarikinden icazeti hususunda kesin bir bilgi olmamakla birlikte kimi kaynaklarda Hasan Kâimî'nin Bağdat'a giderek âsitânedan bu icazeti aldığı kimi kaynaklarda ise İstanbul İsmail Rûmî Âsitânesi ikinci şeyhi Arap Halil Efendi'den bu icâzeti aldığı aktarılmaktadır. Hasan Kâimî eserlerinde sık sık Kâdirî tarikine intisabından bahsetmekte ve Pîr Abdülkâdir Geylânî'nin ismini sıklıkla anmaktadır.¹⁵ Mustafa Kara Hasan Kâimî'nin üveysi olarak Kâdirî icazeti almış olabileceğine işaret etmiştir.¹⁶ Tekkenin bugünkü vekili Sead Halilagiç ise tekkenin bir Rezzâkî tekkesi olduğunu bildirmiştir.¹⁷ Suriye, Hama'ya yerleşen Geylânî ailesi ve İsmail Rûmî'nin de Rezzâkî silsilesine ittisali düşünüldüğünde¹⁸ Hasan Kâimî'nin de Rezzâkî silsile ile Kâdirî tarikine intisabı daha makul gelmektedir.

Tekkenin Hasan Kâimî'den itibaren posta geçen ve yer yer sözlü aktarım vasıtası ile günümüze ulaşmış isimleri şu şekildedir:

1. Şeyh Hasan Kâimî (ö.1691)
2. Şeyh Mehmet Tokâdî (ö.?)
3. Şeyh Abdülkâdir b. Muhammed b. Hasan es-Sakaki (ö.1754/55)
4. Şeyh İbrahim b. Kabil (ö. 1768/69)
5. Şeyh Hacı Muhammed b. Hasan b. Abdurrahmân (ö.1777/78)
6. Şeyh Muhammed oğlu Şeyh Veys (ö. 1782/83)
7. İsmail oğlu Derviş Salih (ö. 1787/88)
8. Şeyh İbrahim (ö. XIX. asrın ilk yarısı)
9. Şeyh Mehmed (ö. 1855/56)
10. Şeyh Salih (ö. 1874/75)
11. Aşık lakaplı Derviş Muhammed (ö. ?)
12. Fenerci lakaplı Derviş İbrahim (ö. ?)
13. Drobljen lakaplı Derviş Mustafa (ö. ?)
14. Cvancika lakaplı Şeyh Edhem Misirliç (ö. 1910)
15. Şeyh Nasir Misirliç (ö. 1957)
16. Şeyh Fadil Sokoloviç (ö. 1978)
17. Şeyh Feyzullah Hacibayriç (ö. 1990)

Tekkenin son postnişinlerinden Şeyh Feyzullah Hacibayriç Bosna'nın önemli şahsiyetleri arasındadır. Bölgenin en sıkıntılı zamanlarından kalemi ile hizmetten bir an geri durmamış ve bölgenin Müslüman kimliğinin korunması ve devamı yönünde azami gayret göstermiştir. 1913 senesinde dünyaya gelen Hacibayriç, dönemin önemli hocalarından aldığı tedrisat ile 1933 senesinde medrese eğitimini tamamlamıştır. Bir dönem öğretmenlik yapmış ardından 1943 yılında Sarayev Ulema Meclisi

¹⁵ Jasna Samic, "Kaimî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 24/215; Adalet Çakır, *Mehmed Rifat Efendi'nin Nefhatü'r-Riyâzi'l-Âliyyesi'nde Abdülkadir Geylanî ve Kâdirîlik* (Ankara: İSAM Yayınları, 2021) 1/624; Vildiç, *Bosna'da Kadîrîlik ve Hacı Sinan Tekkesi*, 56-57; Mustafa Kara, *Bursa'da Kırklar Meclisi* (Bursa: Bursa Kültür A.Ş., 2011), 51.

¹⁶ Kara, 'Bağdat'tan Bosna'ya Bir Sadâ Kâimî Hasan Baba', *Keşkül* 18 (Bahar 2011), 28.

¹⁷ Sead Halilagiç, Kişisel Görüşme (Saraybosna: Sarayev Hacı Sinan Tekkesi), 31 Ağustos 2023.

¹⁸ Adalet Çakır, *Mehmed Rifat Efendi'nin Nefhatü'r-Riyâzi'l-Âliyyesi'nde Abdülkadir Geylanî ve Kâdirîlik*, 1/233.

üyeliğine tayin edilmiş ve burada dinî eğitim veren okullardan sorumlu kişi olarak çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Sarayev'o'da açılmış olan Felsefe Fakültesi'nin Şark bölümünde okumuş ve 1955 yılında buradan mezun olmuştur. 1947-1953 yılları arasında Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde, 1953-72 yılları arasında Veteriner Fakültesi'nde, emekli olduğu 1972 senesinden sonra ise Felsefe Fakültesi Tarih Bölümü'nde kütüphaneci olarak görev yapmıştır. Birçok makale ve kitap kaleme alan Hacibayriç'in en önemli çalışmalarından birisi ise Mevlâna Celaleddin Rûmî'nin Mesnevî'sinin Boşnakça'ya tercümesidir.

Feyzullah Hacibayriç'in ilk intisabı 1939 senesinde tanınmış müderris, âlim ve şair olan Kâdirî şeyhi Selim Sâmi Efendi (ö. 1951)'yedir. 1965 yılında İstanbul'a gelerek Kasımpaşa Aynî Ali Baba Dergâhı postnişini Kâdirî-Rifâî şeyhi Muhyiddin Ensârî'ye (ö. 1978) intisap etmiştir. 1969 yılında hac farızası dönüşü Bağdat'a gitmiş ve Seyyid Yusuf Geylânî'den Kâdirî hilafet nâmesini alarak memleketine dönmüş ve vefatına kadar Hacı Sinan Tekkesi'nde irşat faaliyetlerinde bulunmuştur.¹⁹

2. Zikir Usûlü ve Kadirî Evrâd-ı Şerîfi

Kadirîlik kıyâmî zikir usulünü benimsemiş tariklerden biridir. Tüm tarikat ayinlerinde olduğu gibi dervişlerin hilal şeklinde yerlerini almalarının ardından şeyh efendinin Fâtihâ okuması ile kuûdî olarak âyin başlamış olur.²⁰ Fâtihâ'nın ardından toplu olarak besteli Kâdirî Evrâdı okunur. Besteli evrâd okuma geleneği yalnızca Kadirî, Rifâî, Sâdî, Bayramî ve Halvetî-Cerrâhî tarikatlarında vardır.²¹ Evrâdın ardından belirli sayıda Kelime-i Tevhid ve İsm-i Celâl okunur. Bu esnada zâkirler tarafından zikrin gidişatına uygun ilâhi veya kasideler okunur.²²

Hacı Sinan Tekkesi şeyhlerinden Nasir Misirliç zikir tertibini şu şekilde göstermiştir:

“Evrâd-ı Şerif”te: Bir Fatiha, İsm-i Celâl, Allah (c.c.)’ın diğer isimleri ve Hû esması, (Diğerleri kıyamda ya da oturarak yapıldığına göre bunun yeri neresi?)

Kıyamda: Bir defa İstiğfâr, iki defa İhlâs Sûresi, bir defa Fâtihâ Sûresi,

Oturarak: Aşr-ı şerîf, duâ, Fâtihâ.”

Bu tertib içerisinde ilâhi ve kasideler zikir esnasında değil zikirden sonra okunmaktadır.²³

Kıyamî tüm tariklerde olduğu gibi zikir oturarak başlar, ayakta devam eder ve yine oturarak bitirilir. Tekkenin hafta günü perşembe akşamıdır. Mevsime göre zikrullâh akşam veya yatsı namazından sonra başlamaktadır. Kadınlar zikre tevhid hânenin üst katında kendilerine ait maksure kısmından iştirâk ederler.²⁴

Çalışmanın referans kaydı olarak belirlenen 31 Ağustos 2023 tarihli kayıttaki akşam namazının ardından yapılan zikrullaha topluca okunan istiğfâr ile başlanmıştır. İcraya Yıldız ney akordundan başlanmıştır.

¹⁹ Vildiç, *Bosna'da Kadirîlik ve Hacı Sinan Tekkesi*, 56-57.

²⁰ İnançer, “Kadirîlikte Zikir Usûlü ve Mûsikî”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Ankara: Tarih Vakfı, 1994), 4/378.

²¹ İnançer, “Osmanlı Tarihinde Sûfilik Âyin ve Erkânları”, 122.

²² İnançer, “Kadirîlikte Zikir Usûlü ve Mûsikî”, 4/378.

²³ Vildiç, *Bosna'da Kadirîlik ve Hacı Sinan Tekkesi*, 52.

²⁴ Vildiç, *Bosna'da Kadirîlik ve Hacı Sinan Tekkesi*, 53.

Mükerrer olarak okunan bu istiğfârın²⁵ ardından “estağfirullah el-azîm ellezî lâ ilâhe illâ hû” sözleri ile başlayan ve Hicaz makamında serbest şekilde okunan kısım ile istiğfâr kısmı sonlandırılır.²⁶

Es tağ fi rul lâh el a zîm el le zî lâ i lâ he il lâ hû

El hay yel kay yum ve e tû bu i leyh

Ve nes e le hüt tev be te vel mağ fi ra te vel hi dâ ye te le nâ vet tev fik

În ne hû hü vet tev va bür ra hîm

Ardından Hicaz makamında okunan “Îrham hâlî Yâ Müteâlî” kısmı okunur.²⁷

Îr ham hâ lî Yâ Mü te â lî İğ fir zen bî Yâ Mü te cel lî

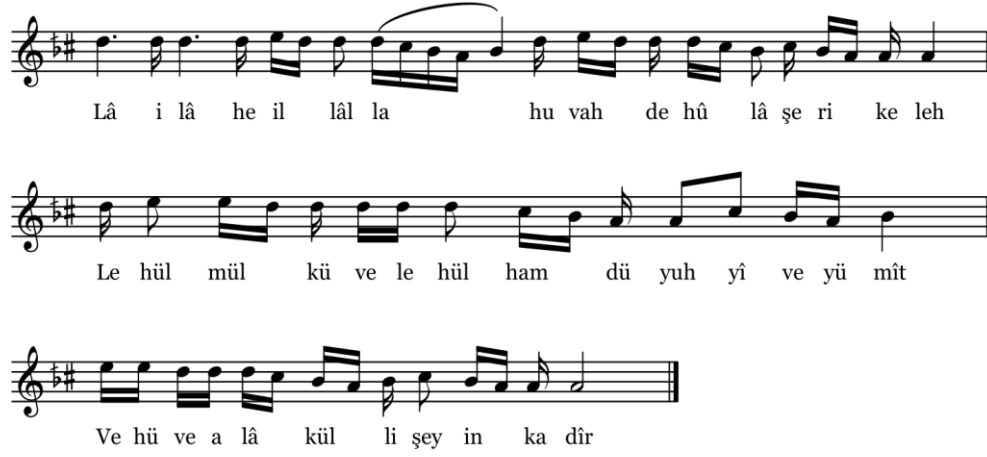
On kez tekrar eden bu kısmın ardından “Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerike leh” kısmı üç kez okunur.²⁸

²⁵ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde icra edilen kuûd zikri-1, 31 Ağustos 2023, 00:00:00-00:01:36.

²⁶ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde icra edilen kuûd zikri-1, 31 Ağustos 2023, 00:01:36-00:02:37.

²⁷ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde icra edilen kuûd zikri-1, 31 Ağustos 2023, 00:02:37-00:05:25.

²⁸ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde icra edilen kuûd zikri-1, 31 Ağustos 2023, 00:05:25-00:07:12.

Okunan İstiğfar kısımlarının ardından evrâd-ı şerîf okunmaya başlanır. Zikrullahın başından itibaren toplu icrâ yapıldığı gibi evrâd-ı şerîf de topluca okunur. Hicaz dizisi ile başlayan evrâd-ı şerîf icrası 11. ölçü itibarıyla Uşşak dizisine geçmiş ve sonuna kadar bu şekilde devam etmiştir.²⁹

²⁹ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde icra edilen kuûd zikri-1, 31 Ağustos 2023, 00:07:12-00:23:22.

8
İn nal lâ he ve me lâ i ke te hû yu sal lu

9
ne a len ne bî Yâ ey yû hel le zî ne â me nû

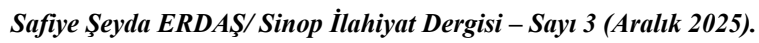
10
sal lu a leyh Sal lû a ley hi ve sel lî mû tes lî mâ

11
Al lâ hûm me sal li ve sel lim

12
ve bâ rik a lâ Sey yi di nâ

13
Mu ham me din ve a lâ â li

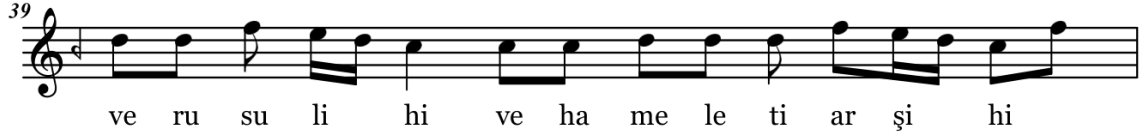
14
hi ve sah bi hi ec mâ în

21

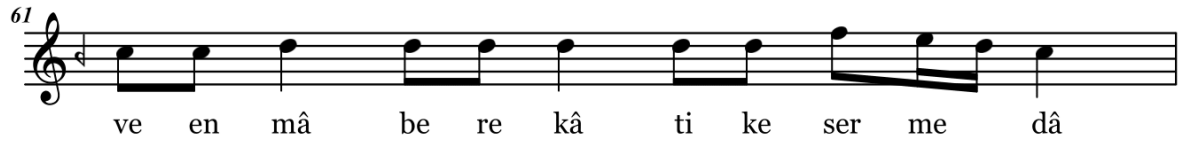
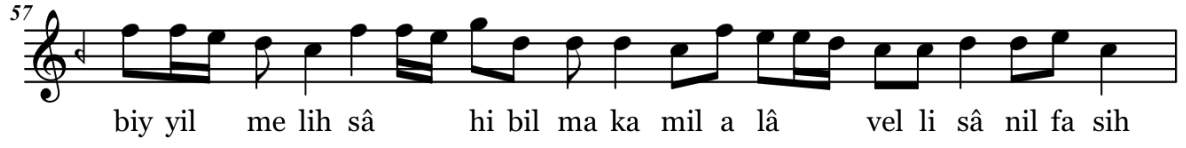

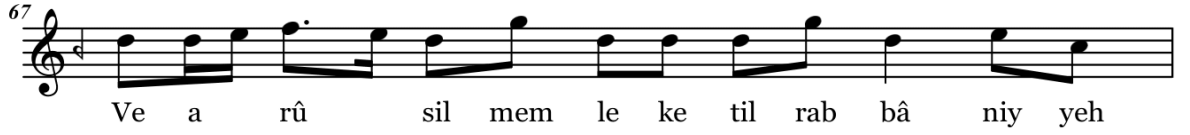

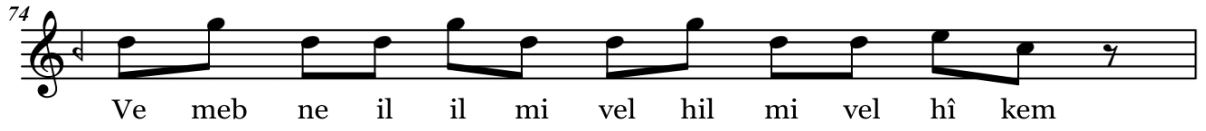

78

79

80

Vel mü te hal li kî bi ah lâ kil ma kê mâ til is ti fâ iy yeh

[illegible]

82

Sey yi di nâ ve kur re te u yû ni nâ Mu ham me din

83

84

Ve a lâ sâ i ril en bi yâ i vel mür se lîn

85
Ve a lâ me lâ i ke ti kel mu kar ra bîn

86
Ve a lâ i bâ dil lâ his sâ li hin Min eh lis

87
se mâ vâ ti ve eh lil ar dî ne Kül le mâ ze ke re kez zâ ki rû ne

88
Ve ga fe le an zik ri kel gâ fi lûn Ve sel lim ve ra di yal la

89
hu an as hâ bi re sû lil lâ hi ec ma in

Evrâd-ı şerîfin bitişi ile şeyh efendi “lillâhi’l-fâtiḥâ” der ve toplu halde salavât söylendikten sonra sessiz bir şekilde Fâtiḥâ Sûresi okunur. Salavâtın bu melodik yapısı yapılan her fâtiḥâ’nın ardından okunmaktadır.³⁰

Al lâ hüm me sal li a lâ sey yi di nâ

2
Mu ham me din ve a lâ â li sey yi di nâ Mu ham med

Fâtiḥa Sûresi’nin sessizce okunmasının ardından şeyh efendinin öncülüğünde Rast makamında *Od Aşka Si Bolestan* ilahisi okunur. Bu ilâhi hicrî takvime göre her ayın üçüncü perşembesinde okunmaktadır.³¹

³⁰ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-1, 31 Ağustos 2023, 00:23:26-00:23:46.

³¹ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-2, 31 Ağustos 2023, 00:00:00-00:04:37.

Rast İlâhi Od Aşka Si Bolestan

♩ = 90

Güfte: Şeyh Selim Sami Yaşar Efendi

Od aş ka si bo les tan li jek ti je pot re ban

Do di u di a o vaj dra gog Rab ba du lis tan

Mud ri Luk man ovd je je A bu Ha yat ovd je je

Kao Hidr du go živ yet će jed nu kap ko po pi je

Şah Ed hem je car bi o i kap aş ka po pi o

Na ša o je Mur ši da i carst vo os ta vi o

Ne za ra đuj ha ram mal os ta vi ćeš i ha lal

*Bu ilâhi hicri takvime göre her ayın
üçüncü perşembesinde okunmaktadır.

15
Da si bo gat ko' Ka run smtr će do ċi os ta mal

17
Za ha lal će pi ta ti za ha ram će kaz ni ti

19
Bol i patn ja go le ma u vat ri ye gor je ti

21
A šik sr ca bo les na o aš ku nek' o voz na

23
Vo lit' Rab ba skulp je je i od gla ves ra me na

25
Ti Se li me zar mis liš da se mo že bit' der viš

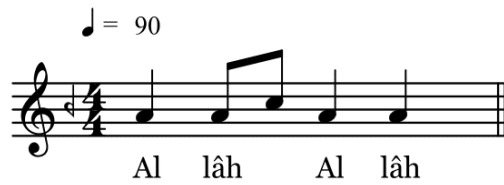
27
Sa mo i me no si ti a ko dob ro ne ċi niš

İlahinin ardından dervişlerden biri Haşr Sûresi'nin son beş âyetini kıraat eder.³² Okunan aşr-ı şerîfin ardından şeyh efendinin "fa'lem ennehû" demesi ile Kelime-i Tevhîd (Lâ ilâhe illallah) zikri başlar.

³² Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde icra edilen kuûd zikri-2, 31 Ağustos 2023, 00:04:40-00:08:40.

Bûselik perdesi ile başlayan kelime-i tsevhîd zikrinde, Çargâh, Hicaz ve Nevâ perdelerine olmak üzere üç kez perde kaldırılır. Son olarak şeyh efendinin “Lâ ilâhe illallah hak Muhammed rasûlullâh Aliyyü’l-veliyullâh el-Hasanu ve’l-Hüseyn” diyerek işaret vermesi ile Kelime-i Tevhîd zikri nihâyete erer.³³ Ardından şeyh efendinin yanındaki kıdemli dervişlerden birinin “Yâ Hazreti Hak”³⁴ demesi ile topluca İsm-i Celâl (Allâh) zikrine başlanır.

İsm-i Celâl kalbîye³⁵ geçtiğinde dervişlerden biri serbest olarak bir salâ okur:

“Es-salâtü ve’s-selâmü aleyke yâ seyyidenâ ve senedenâ ve mevlânâ Muhammed Yâ Rasûlallâh

Es-salâtü ve’s-selâmü aleyke yâ seyyidenâ ve senedenâ ve mevlânâ Muhammed Yâ Habîballâh

Es-salâtü ve’s-selâmü aleyke yâ seyyidenâ ve senedenâ ve mevlânâ Muhammed Yâ Nebiyyallâh”³⁶

İsm-i Celâl için işaret veren kişinin “Allâh celle şânühû ve celle celâluhû ve lâ ilâhe ğayruhû” demesi ile İsm-i Celâl zikri nihâyete erer.³⁷ Ardından yine toplu halde şeyh efendinin önderliğinde “Hasbî rabbî cellallâh mâ fî kalbî gayrullâh” zikrine geçilir.³⁸ Bu ve devamındaki sözler Uşşak makamında belirli bir beste ile topluca okunur.

³³ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-3, 31 Ağustos 2023, 00:00:00-00:09:18.

³⁴ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-3, 31 Ağustos 2023, 00:09:31.

³⁵ Kalbî zikir, harfler belli edilmeden yalnızca ses ile okumaya verilen addır. Bkz: İnaçer, “Osmanlı Tarihinde Sûfilik Âyin ve Erkânları”, 134; Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-2, 31 Ağustos 2023, 00:12:44.

³⁶ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-3, 31 Ağustos 2023, 00:13:04-00:16:35.

³⁷ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-3, 31 Ağustos 2023, 00:16:39-00:16:50.

³⁸ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-3, 31 Ağustos 2023, 00:16:56-00:23:50.

Has bî rab bî cel lal lâh Mâ fî kal bî ğay rul lâh

Nûr Mu ham med sal lal lâh Lâ i la he il lal lâh

En tel Hâ dî en tel Hak Ley sel Hâ dî il lâ Hû

Ley sel Hâ dî il lâ Hû Ley sel Hâ dî il lâ Hû

Ley sel Hâ dî il lâ Hû İl lâ Hû il lâ Hû Hû Hû

Hû Hû

Şeyh efendinin takdir ettiği sayıda mükerrer olarak okunan bu kısım “Lâ ilâhe illâ Hû” denilerek işaret verilmesiyle nihayete erer. Hû zikrinin bitişi ile şeyh efendi fâtiḥâ eder ve Uşşak makamında *Oprosti ja Rabb* ilâhisi topluca okunmaya başlanır.³⁹

³⁹ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-3, 31 Ağustos 2023, 00:24:34- Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-4, 31 Ağustos 2023, 00:00:00-00:02:36.

Uşşak İlâhi Oprosti ja Rabb

Güfte: Selim Sami Efendi
Beste: ?

Op ros ti ja Rabb gri je hi i ma ne

İ pra vim pu tem ok re ni me ne

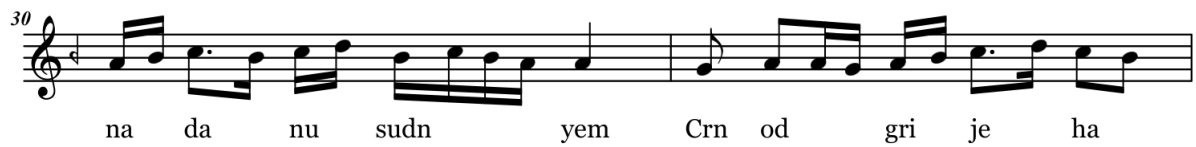
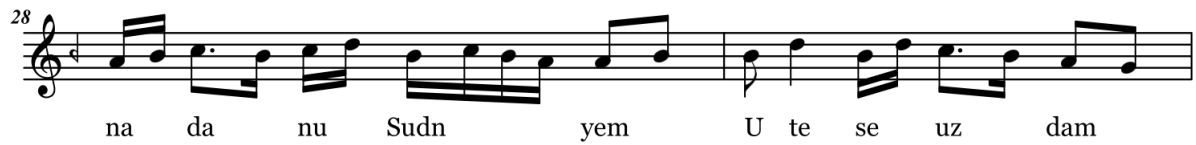
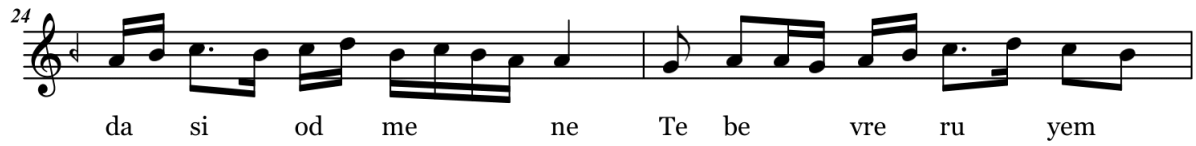
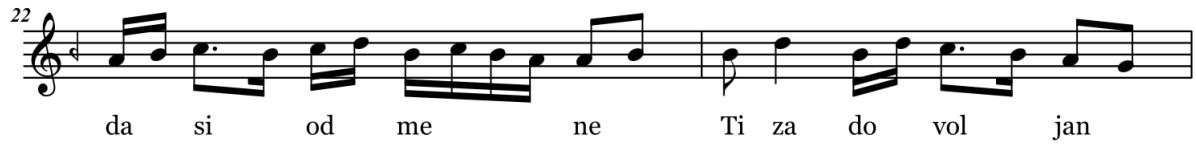
İ pra vim pu tem ok re ni me ne

Ri ječ i dje lo nek' su mi jed no Ī tvo je i me

da štu yem vyer no Ī tvo je i me

da štu yem vyer no Lju bav za To bom

gri ye mi sr ce Mis li o te bi ve se le li ce

34 mi lost je Tvo ja Ve ça od srd žbe

36 mi lost je Tvo ja La tak ne tu su

38 ri je či Tvo je Ne gub' te na du

40 u mi lost Mo ju Ne gub' te na du

42 u mi lost Mo ju ĩ Se lim Sa mi

44 tra ži i žu di Taj sret ni ça sak

46 Te be da vi di Taj sret ni ça sak

48 Te be da vi di Al la hu Al lah

50

Al la hu al lah Al lah hu Al lah

52

Te ba rek Al lah Al lah hu Al lah

54

El ham dü lil lah

İlâhının bitişi ile dervişlerden farklı farklı kişiler ferdî olarak üç defa İhlâs, bir defa Felâk, bir defa Nâs, bir defa Fâtihâ sûresini ve Bakara sûresinin ilk beş âyetini okur.⁴⁰ Ardından şeyh efendi bir duâ yapar ve fâtihâ eder. Bunun yanında şeyh efendinin ardından kıdemli dervişlerden de fâtihâ edenler olur. Şeyh efendinin söylediği Türkçe kısa bir gülbank ve selâm ile zikir tamamlanır:

“Vakitler hayrolsun, hayırlar fetholsun,

İyiler müyesser olsun, şerler defolsun,

Şeref-i Nebî kerem-i velî himmet-i Geylânî

Şeyhimiz ve bereketimiz Seyyid Muhammed Emîn Efendi

Ve Şeyh el-Hâc Selim Sâmi Efendi

Ve Şeyh el-Hâc Feyzullah Hacibayriç Efendi

Ve kutb-i zemân, üçler, yediler, kırklar

Ve cemi’ Hak erenler aşklarına diyelim Hû”⁴¹

Ardından Uşşak salavât *Allâhümme salli ale’l-Mustafâ* topluca okunur.⁴²

⁴⁰ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-5, 31 Ağustos 2023, 00:00:00-00:07:34.

⁴¹ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-5, 31 Ağustos 2023, 00:16:03-00:16:45.

⁴² Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi’nde icra edilen kuûd zikri-6, 31 Ağustos 2023, 00:00:00-00:01:23.

Uşşak Salavât Allâhümme Salli aley Mustafâ

Al lâ hüm me sal li a lel Mus ta fa

be dî al ce mâ li ve bah ril ve fâ Sa lâ ten te dû mu ve

teb luğ i leyh Es Sâ dık Mu ham med a ley hil ve fâ Al

lâ hüm me sal li a lel Mus ta fa be dî al ce mâ li

ve bah ril ve fâ Sa lâ ten te dû mu ve teb luğ i leyh

El â şık Mu ham med a ley his se lâm

Okunan bu ilahinin peşinden ise Hüseyinî makamında *İnnilte yâ riha's-sabâ* sözleri ile başlanan *Li hamseti utfî bihâ ilâhisi* okunur.⁴³

⁴³ Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde icra edilen kuûd zikri-6, 31 Ağustos 2023, 00:01:23-00:03:54.

Hüseyinî İlâhî
İnnilte Yâ Riha's-Sabâ
(Li Hamsetun Utfî Bihâ)

♩ = 45

1
In nil te yâ ri has sa bâ yev men i la ar zil ha rem

2
Bel lig se la mi rav za ten fi hen ne biy yil muh te rem

3
Is toç niv jet re kad stig neş jed no ga da na u ha rem

4
Rev di od me ne se lam ćeš un joj je Re sul muh te rem

5
Li ham se tun ut fi bi hâ har rel ve ba il ha ti me

6
El Mus ta fa vel mur te za veb na hu ma vel Fa ti me

7
Ja pe te ro i mam sto jih da od vat re bra ne me ne

İlâhilerin bitişi ile şeyh efendi fâti hâ eder ve “Tekabbel minnâ bi’smike Yâ Hazreti Allâh Hû” der ve dervişler de “Hû” diyerek bu nidâyâ iştirak ederler. Böylece âyin hitama ermiş olur.

Sonuç

İstanbul’un fethinden evvel bir Osmanlı beldesi olan ve günümüze kadar İslamlığını devam ettiren Bosna kültür ve medeniyet tarihimizde müstesna bir yere sahiptir. Yüzyıllar boyunca birçok zorluğa rağmen günümüze kadar faaliyetlerini ve geleneklerini devam ettiren Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi bugüne kadar birçok veçhesi ile ele alınmış olsa da mûsikî mirası bakımından ele alınmamıştır.

Günümüzde henüz yeni yeni örnekleri tespit edilmekte olan besteli evrâd-ı şerîf örneklerinden⁴⁴ biri de Hacı Sinan Tekkesi'nde okunmaktadır. Dinî musikimizin yakın zamana kadar kayıp formlarından biri olan besteli evrâd-ı şerîf formunun bir örneğinin Balkan coğrafyasında hala okunmaya devam edilmekte olduğundan haberdar olmak bu sahada muğlak bir konunun daha açığa çıkması ve netleşmesi bakımından oldukça mühimdir. Çalışmamızın neticesinde Saraybosna'da okunan Kâdirî Evrâd-ı Şerîfi notaya alınarak yazılı olarak tespit edilmiştir. Böylece şifâhî aktarımın yanı sıra bu geleneğin yazılı aktarımının da sağlanması ve geleneğin zaman içerisinde kaybolup gitme ihtimaline karşı icranın kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Referans kayıta icrâ edilmiş olan yaklaşık 90 dakikalık kuûd zikrinin bütün akışı nota ile sunulmuştur. Zikir içerisinde evrâd-ı şerîf ve zikirlerde Arapça, gülbankta Türkçe ve ilâhilerde Arapça ve Boşnakça metinler yer almaktadır. Yıldız ney akordunda başlayan icra içerisinde Uşşak, Hicaz ve Rast ve Hüseyinî dizi ve makamlarının kullanıldığı görülmektedir. İcra içerisinde coğrafyaya özgü melodik seyirlerin yer almasından dolayı klasik anlamda bir makam seyri her zaman görülmeyebilmektedir. Bu sebeple eserler nitelendirilirken kimi zaman dizi kimi zaman makam kavramları kullanılmıştır. Çalışmanın neticesinde bir besteli evrâd-ı şerîfin, istiğfar, zikrullâh ve salavâtlar ile birlikte üç ilâhinin nota ile tespiti yapılmış ve dinî musiki repertuvarımıza yeni eserler kazandırılmıştır. Bu sunulan eserler ayrıca musikimizin Balkanlara dair örneklerini de zenginleştirmektedir.

Yapılan bu çalışma ile Kâdirî zikir usul ve erkânına dair gelenekle bağı kopmamış yaşayan bir örnek sunulmuştur. Ayrıca yakın zamana kadar sadece yazılı birkaç cümle dışında tespit edilmiş örneği olmayan besteli evrâd-ı şerîf örneklerine bir yenisi eklenmiş ve literatüre bu anlamda önemli bir katkı sunulmuştur. Çalışmamızın hacmi ve konunun sınırları itibarı ile Kâdirî evrâdına dair Saraybosna örneği ile iktifa edilmiştir. Fakat evrâd-ı şerîf okuma geleneğine dair bundan sonraki çalışmalar için araştırmacılara bir öneri olarak, daha önceden literatüre kazandırılmış olan İstanbul Tophane Kâdirî Âsitânesi'nden günümüze ulaşmış olan Kâdirî Evrâd-ı Şerîfi okunuşu ile Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde okunan Kâdirî Evrâd-ı Şerîfi üzerine karşılaştırmalı analizler yapılabileceğini söyleyebiliriz.⁴⁵ Hacı Sinan Tekkesi'nin tarihi süreci ve Tophane Kâdirî Âsitânesi'nin merkeziliyeti göz önüne alındığında iki evrâd-ı şerîf icrasının arasında irtibatlar çıkacağı – en azından bizim şimdiden fark ettiğimiz kadarı ile- kuvvetle muhtemeldir. Böyle bir çalışma ile Osmanlı bakiyesi olan bu iki kadîm şehrin gelenekteki irtibatı, icrâdaki ortak ve farklı yönleri ele alınabilir. Bu gibi çalışmalar vesilesi ile tarih, edebiyat, sanat ve mimarî gibi mûsikînin de bu medeniyet havzasındaki seyrine dair yeni bilgiler açığa çıkmış olur.

Değerlendirme: Bu makalenin ön incelemesi iki iç hakem içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim: ilahiyatdergi@sinop.edu.tr | <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sinopid/policy>

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler.

Review: Single anonymized- Two Internal and Double anonymized- Two External Double-blind Peer review. It was confirmed that it did not contain plagiarism by similarity scanning.

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Complaints: ilahiyatdergi@sinop.edu.tr | <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sinopid/policy>

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyright: Authors publishing with the journal retain the copyright.

Kaynakça

Azamat, Nihat. “Kâdiriyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 24/131-136. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.

⁴⁴ Bkz: Erdaş, *Evrâd Okuma Geleneği İçerisinde Rifâî Evrâdı: İstanbul ve Rumeli Mukayeseli Örneği*; Burçin Bahadır Güner, *A Phenomenological Approach To Sufi Culture, Ritual Structure And Its Subjective Experience In Kâdirîhâne*; Karabaşoğlu-Çağman, “Tekke Mûsikîsi Kültüründe Müzikal Bir Form Olarak Kâdirî Evrâdı”, 140-159.

⁴⁵ Bkz: Güner, *A Phenomenological Approach To Sufi Culture, Ritual Structure And Its Subjective Experience In Kâdirîhâne*; Karabaşoğlu-Çağman, “Tekke Mûsikîsi Kültüründe Müzikal Bir Form Olarak Kâdirî Evrâdı”, 140-159.

- Bal, Mikail Türker. *Kosova'da Kadirilik*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- "Balkanlarda Tarikatlar ve Musiki İlişkisi". *Evlâd-ı Fâtihândan Kadim Sesler Balkan İlâhileri* 2/34-57. İstanbul: Vizyon Basımevi, 2020.
- Clayer, Nathalie – Popovic, Alexandre. "Osmanlı Döneminde Balkanlardaki Tarikatlar". *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*. Haz. Ahmet Yaşar Ocak. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014. (ss.????)
- Çakır, Adalet. *Mehmed Rifat Efendi'nin Nefhatü'r-Riyâzi'l-Aliyyesi'nde Abdülkadir Geylanî ve Kâdirilik*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2021.
- Çobanoğlu, Ahmet Vefa. "Kasım Ağa, Mimarbaşı". *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi* 2/17. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi, 2002.
- Güner, Burçin Bahadır. *A Phenomenological Approach To Sufi Culture, Ritual Structure And Its Subjective Experience In Kâdirihâne*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Erdaş, Safiye Şeyda. *Evrâd Okuma Geleneği İçerisinde Rifâi Evrâdı: İstanbul ve Rumeli Mukayeseli Örneği*. İstanbul: Dört Mevsim Yayınevi, 2023.
- Ergür, Cumhur Enes. *Salâhi Dede; Salâhaddîn Demirtaş Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Kitabevi, 2011.
- İnançer, Ömer Tuğrul. "Kadirilikte Zikir Usûlü ve Mûsikî". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* 4/377-378. Ankara: Tarih Vakfı, 1994.
- "Osmanlı Tarihinde Sûfilik Âyin ve Erkânları". *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler* 125-187. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2005.
- İzmirli, Betül. "Bosnalı Mutasavvıf Şair Hasan Kâimî'nin Tasavvuf Anlayışı ve Türk Tasavvuf Edebiyatı'na Katkıları". *Balkanlar ve İslam* 3/181-207. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2020.
- Kara, Mustafa. *Bursa'da Kırklar Meclisi*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş., 2011.
- "Bağdat'tan Bosna'ya Bir Sadâ Kâimî Hasan Baba". *Keşkül* 18 (Bahar 2011), 18-32.
- "Evrâd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 11/533-535. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995. (maddelerdeki sayfa noları bir ortada bir sonda, bunların bir standardı yok mu?)
- *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2006.
- Karabaşoğlu, Cemal- Çağman, Tahir. "Tekke Mûsikîsi Kültüründe Müzikal Bir Form Olarak Kâdiri Evrâdı", *Ojomus* 8/2 (Aralık 2023), 140-159.
- Öksüzöğlu, Osman. *Şanlıurfa Dergah Camii'nde Yapılan Tarikat Usulleri ve Müzikal Analizleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Samic, Jasna. "Kaimî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 24/215. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Saraybosna Hacı Sinan Tekkesi'nde İcra Edilen Kuûd Zikri (1-6), 31 Ağustos 2023.
- Uygun, Mehmet Nuri. "Zikir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 44/412-413. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Uygun, Mehmet Nuri – Erdaş, Safiye Şeyda. "Tekke Mûsikîmizde Toplu Evrâd-ı Şerîf Okuma Geleneğine Bir Örnek: Rifâi Evrâd-ı Şerîfi". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (Haziran 2018), 47-72.
- Vildic, Samir. "Bosna'da Kâdirilik Kültürü". *Balkan Araştırmaları Dergisi* 5/1 (Haziran 2014), 109-128.
- *Bosna'da Kadirilik ve Hacı Sinan Tekkesi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Yücer, Hür Mahmut, "Tarikat Geleneğinde Evrâd". *Keşkül* 30 (Bahar 2014), 70-85.